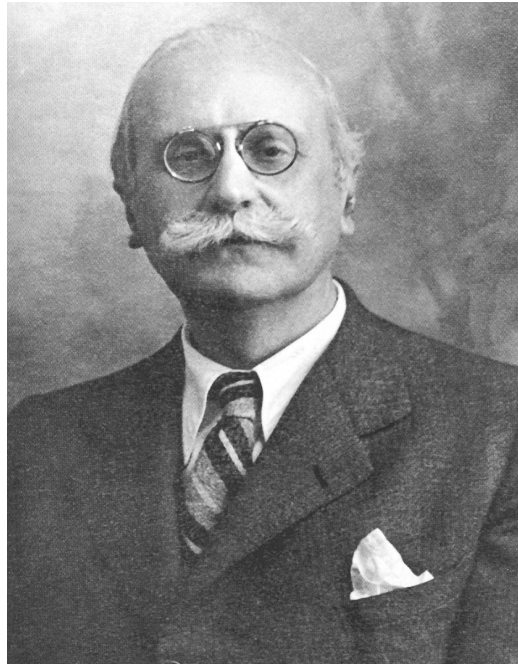

1. BIOGRAFIA DE CARLES RAHOLA

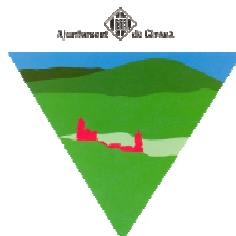

Els primers anys: de Cadaqués a Girona

Carles Rahola i Llorens va néixer a Cadaqués el dia 28 de juny de 1881, fill de Ferran Rahola i Verdaguer i de Carolina Llorens i Palou. Era el petit de cinc germans. Quan tenia tres anys, la família va deixar Cadaqués i es va establir a Girona.

Rahola va cursar els estudis primaris a l'escola de Sant Narcís, del carrer de la Galera (actual carrer Anselm Clavé), i a l'acadèmia del pedagog Josep Dalmau Carles, al carrer de la Neu. Les condicions econòmiques familiars van impedir que accedís al batxillerat i a estudis superiors. Va ser, per tant, un autodidacte, sempre ocupat en la lectura i en l'estudi per tal de procurar-se el nivell de coneixements que no podia obtenir pels conductes oficials.

El 1896, quan tenia quinze anys, el seu pare va instal·lar una impremta al número 13 de la plaça de la Independència, que va ser regentada pel tercer fill, Darius. Abans, n'havia tingut una a la plaça del Vi i, anteriorment, una llibreria al carrer Nou. Carles Rahola va començar a treballar a la impremta i la seva dedicació va ser constant durant tota la seva vida. Dos anys més tard, quan en tenia disset, va guanyar unes oposicions com a escriptor temporal a la Diputació de Girona, on també treballaria fins a la seva mort. Al llarg dels anys, el van anar ascendint i així, el 1932, va passar a regentar la Secció de Governació de la Comissaria delegada de la Generalitat de Catalunya a Girona.

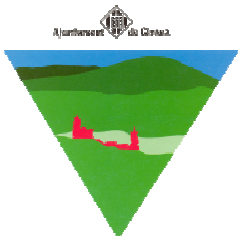

Uns joves que van revolucionar la Girona ensopida de principis del segle XX

El 1898, el seu germà Darius, des de la impremta familiar que regentava, va fundar *El Autonomista*, diari d'ideologia republicanofederal del qual Carles esdevindria corrector, redactor, articulista, editorialista i mentor. De ben jove, doncs, es va iniciar en l'escriptura, al costat d'una colla de lletraferits modernistes que animaven una mica l'esmoreïda activitat cultural d'aquella Girona de principis de segle. Amb Xavier Montsalvatge, Miquel de Palol i Prudenci Bertrana encapçalaren un grup que, al cap dels anys, deixarien una petjada considerable a la ciutat: Josep Tharrats, Joaquim Pla, Josep Grahit i Rafael Masó, entre d'altres.

Rahola era el més assenyat, reflexiu, constant i pacífic d'aquella colla de joves que, per algunes aventures ciutadanes i literàries una mica agosarades, eren titllats d'iconoclastes per la societat extremadament conservadora i tradicional de la Girona d'aquella època. Durant el període inicial d'aquest moviment, va intervenir en la redacció del setmanari modernista *L'Enderroch*, l'any 1902, i en l'organització dels primers Jocs Florals gironins, l'any 1903. El 1913 van crear l'entitat *Athenea*, un centre dedicat al cultiu i la propaganda de l'art nou, és a dir, del noucentisme. L'edifici que l'acollia estava situat al carrer de la Galera i era una de les primeres obres que en Rafael Masó va construir a Girona.

Aquest mateix any es va casar amb Rosa Auguet i Farró, amb qui va tenir tres fills: Ferran, Maria i Carolina. Rahola es va sentir sempre profundament lligat a la seva família.

Un gran intel·lectual i un home bo

Es pot dir que Rahola va dedicar tota la seva vida a activitats intel·lectuals, conjugant les col·laboracions periodístiques amb la publicació de llibres, que en ocasions eren reculls de textos apareguts als diaris. Va alternar la tasca periodística amb la recerca històrica, i la redacció de textos amb la lectura de conferències i la participació en tota mena d'iniciatives culturals. L'any 1922, va ser el capdavanter d'una acció ciutadana per a la creació de l'Ateneu de Girona, entitat oberta a tota mena d'ideologies, ubicada al carrer Carreras Peralta, que ell mateix va presidir fins a la mort i a través de la qual desenvoluparia una intensíssima activitat cultural.

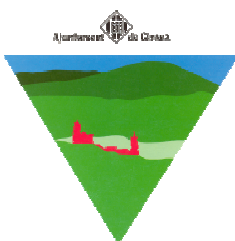
Val a dir que Rahola no va triomfar, però, ni com a pensador ni com a assagista. Era massa idealista, massa romàntic, massa poc crític. Home de bona fe, era un moralista vocacional, un punt somniador, un esperit disposat sempre a confiar en la condició humana, malgrat les evidències. Fins a principis dels anys vint, és a dir, fins als quaranta anys, no es va definir la seva personalitat d'escriptor. Primer va ser periodista i va voler ser un assagista, un filòsof. Després es va decantar per la història, encara que mai no va abandonar el seu afany moralista, de consciència cívica, d'impuls ètic.

Amb el temps es va revelar com un magnífic narrador d'història, no un narrador d'ofici sinó més aviat un divulgador de la història. Per les temàtiques que va triar –emigrants, pena de mort, jueus, afrancesats i una revisió de la història clàssica–, es pot afirmar que, en molts aspectes, era un avançat, per bé que el seu estil d'escriptor narratiu i evocador, més literari que crític, pot fer pensar el contrari.

Pels seus escrits va ser guardonat en nombroses ocasions i va ser també designat acadèmic de la Real Academia de la Història de Madrid i de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

A la solidesa intel·lectual que posseïa, s'hi unia una bonhomia explícita, traspuant allò que feia que se'l tingués per una *bellíssima persona*. Era un home bo, discret, respectuós, un home d'ideals, sensible i generós, tan pacífic i positiu que a voltes ens pot semblar fins i tot ingenu.

Influït pels corrents de llibertat sorgits de la Revolució Francesa, aquell moralista laic que va ser Rahola va forjar un pensament humanista liberal, republicà, d'esquerres. Sense militar mai en cap partit, va estar en l'òrbita federalista catalana i demòcrata que caracteritzava *L'Autonomista* i que, en plena República, va coincidir força amb els postulats d'Esquerra Republicana. En arribar la República es va entusiasmar i, durant aquella època, va treballar pel seu triomf, amb la ponderació i el respecte de sempre. Quan va esclatar la Guerra Civil, se li va enfonsar el món. Ocorria exactament el contrari del que havia somiat tota la vida. Això el corsecà. Escrivia poc, estava aclapat. Va ajudar a tothom: capellans, familiars, amics. Confiava en la victòria democràtica contra el feixisme, però el vent de violència que tant havia blasmat faria d'ell una víctima més.

Els colpidors darrers dies de la seva vida

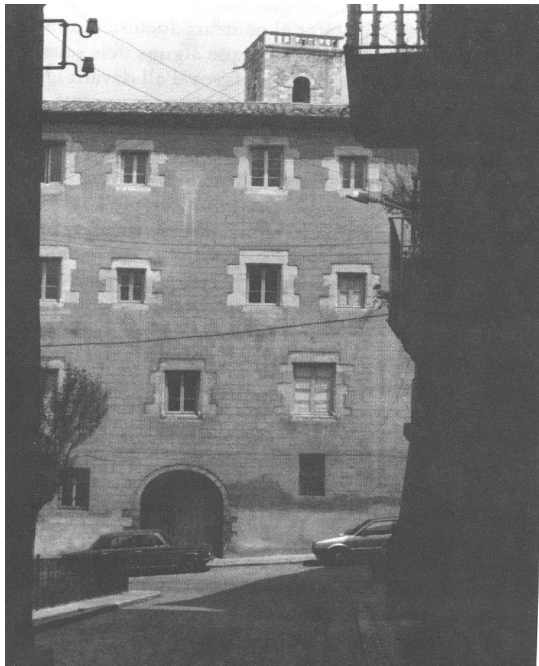
Són extremadament colpidors els darrers dies de la vida de Carles Rahola.

L'any 1939, els intel·lectuals i polítics catalans que passaven per Girona, camí de l'exili, envaïren casa seva, situada a la ronda Ferran Puig núm. 24 –a la façana hi ha una placa que el recorda–. S'hi hostatjaven unes hores o uns dies i ell i la seva família els atenien amb la màxima generositat. Casa seva va ser, sense caure en cap exageració, el refugi de centenars de persones que fugien cap a França i que el volien convèncer que també havia de marxar. Al capdavant, va emprendre el camí de la frontera. Però, en arribar a la Jonquera, es va negar a continuar endavant i retornà a Girona, convençut que no havia de sofrir cap represàlia per la seva actuació.

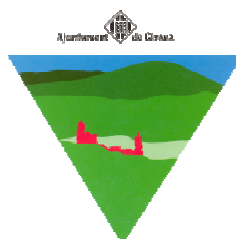
Ocupada Girona per les tropes del general Franco el 4 de febrer de 1939, es van confiscar tots els béns de *L'Autonomista* i el diari va deixar de publicar-se. Rahola es reintegrà al seu lloc de treball a la Diputació, on va ser detingut al cap de molts pocs dies. Sotmès a consell de guerra sumaríssim d'urgència el dia 1 de març, va ser acusat de ser un dels més destacats separatistes de Girona, basant-se sobretot en tres articles publicats durant la guerra: "Contra l'invasor", "Refugis i jardins" i "L'heroisme". En aquests escrits, segons la sentència, "se alentaba a las masas a prolongar inútilmente su resistencia", fet que es considerava constitutiu del delictes de "rebelión militar". Condemnat a mort, l'auditor de guerra confirmà la sentència el dia 3 de març. A la cel·la de la presó, Rahola va viure uns dies de serenitat extrema i va escriure clandestinament, en papers aprofitats, cartes i notes a la família que pòstumament es revelarien com un impressionant testament espiritual.

De res no van servir les gestions fetes per persones influents per tal d'obtenir l'indult o l'ajornament en l'execució de la sentència.

A les cinc de la matinada del dia 15 de març de 1939, a l'edat de 57 anys, Carles Rahola va ser afusellat al cementiri de Girona.

Entrada a la presó on fou tancat Carles Rahola. Des d'una de les finestres va arribar a veure la seva muller i filles.

2. EL JUDICI

El dia 1 de març de 1939, es van celebrar a la Girona ocupada els tres primers Consells de Guerra Sumaríssims d'urgència, un a les 9.30, un altre a les 11.00 i un tercer, a les 12.30. En total van comparèixer 24 acusats. La sentència de Carles Rahola, jutjat al darrer Consell, es basava sobretot en tres articles seus pels quals va ser acusat de *“un delito de rebelión militar”*. Els fets que van ser considerats provats a la sentència del tribunal militar són:

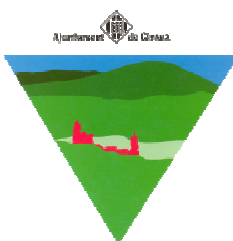
- a) Ser un dels més destacats separatistes de Girona.
- b) Ser col·laborador assidu del diari separatista *L'Autonomista*.
- c) Haver *“alentado”* a les masses a prolongar la seva resistència enfront els franquistes, amb articles com els tres que cita.
- d) Ser un element *“influyente entre los elementos marxistas”* com ho demostrava haver *“favorecido a determinadas personas de derechas”*.

Aquest últim punt es refereix al fet que Rahola, durant la guerra, havia salvat persones de dretes i capellans, intercedint per ells davant els republicans. El fiscal, lluny d'acceptar-ho com un atenuant, el considerà com un agreujant, ja que si Rahola havia pogut salvar-los, era perquè ell era un personatge *“rojo-separatista”* important i per això li feien cas.

Dels altres punts, només comentarem que Rahola era profundament federalista i, per tant, de cap manera separatista. Però els franquistes identificaven catalanista amb separatista i Rahola sí que se sentia molt catalanista. D'altra banda, sembla ser que, a la causa, no hi havia cap exemplar de *L'Autonomista* i que cap membre del tribunal tampoc no n'havia vist mai cap. La sentència, amb falsedat, qualifica el diari de separatista, quan, en realitat se subtitulava *“Diari federalista republicà d'avisos i notícies”*. I, finalment, en els fets provats en què es fonamenta la sentència, se citen els tres textos a què ja hem fet referència i que llegirem més endavant. A la causa només apareixen dos d'ells, traduïts al castellà. Del tercer, *“El heroísmo”*, no hi ha ni l'original català ni la traducció castellana. Per tant, el tribunal declara, en la sentència, que constitueix *“un delito de rebelión militar”* un text de Carles Rahola que ni el jutge militar instructor ni els membres del tribunal no havien vist.

En el judici, brevíssim, el fiscal reconeixia certament que Rahola no havia comès cap assassinat ni robatori. Però afegia que amb els seus escrits havia comès un crim igual o major. I, per tot això, va demanar la pena de mort per a Carles Rahola. El defensor va prendre la paraula després de la intervenció del fiscal. Havia de defensar vuit persones (en Carles Rahola i set acusats més) i només feia vint-i-quatre hores que l'havien designat defensor d'aquells acusats. Amb prou feines havia tingut temps de llegir les causes i tampoc no havia pogut parlar amb els processats. Va demanar que s'imposés als processats la pena inferior a la demanada pel fiscal. Sabia que qualsevol altra petició era inútil. La qüestió era salvar-los de la pena de mort, encara que s'haguessin de passar uns anys a la presó.

El judici contra aquelles persones va durar aproximadament una hora. En una hora, es van demanar sis penes de mort, una de sis anys de presó i una de cadena perpètua. Acabat el judici, el tribunal es va retirar a deliberar en secret i a dictar sentència.

Acta oficial del Consell de guerra sumaríssim d'urgència celebrat contra Rahola i altres.

En la plaza de Gerona, a primero de marzo de mil novecientos treinta y nueve. Tercer Año Triunfal. Reunido el Consejo de Guerra Permanente nº 3 de Cataluña, en el Salón de actos de la Audiencia Provincial, para ver y fallar las causas acumuladas, seguidas por el procedimiento sumarísimo de urgencia, y por el supuesto delito de rebelión militar contra Juan Gimbernat Padrosa, Agustín Armengol Mateu, Francisco Giménez Gutiérrez, José Díaz Guerra Calabuig, Jacinto Grau Batlle, Juan Lorenzo Alcalde, José Caps (sic) Nonell y Carlos Rahola Llorens, todos los cuales asisten a este acto.

Dada cuenta, por orden del Señor Presidente, de las actuaciones, por el Secretario del Consejo, comparecieron, a instancia de la defensa, tres testigos, los cuales manifestaron que el procesado Agustín Armengol Mateu, formó parte como Vocal de un Tribunal Popular, ha influido sobre los demás componentes de este nefasto Tribunal Popular, para que, en vez de la pena de muerte, se condenara a una persona de derechas, a la pena de seis años y un día, y que los también procesados JOSE CAPS (sic) y CARLOS RAHOLA son personas de ideología derechista, sin que les conste que hayan realizado hecho alguno delictivo.

Seguidamente el señor Presidente concedió la palabra al Señor Fiscal, quien después de hacer un detallado examen de los hechos y actuaciones sumariales, terminó solicitando que se imponga al procesado Juan Gimbernat, la penaa de reclusión perpetua; para el procesado José CAPS (sic) la de doce años, o mejor dicho, la de seis años de prisión mayor, y para los demás procesados, la pena de muerte, como responsables, éstos, de un delito de rebelión militar que previene el artículo 237 y caso 2º del 238, ambos del Código de Justicia Militar, con la circunstancia agravante de perversidad por su significada actuación y por la trascendencia que tuvieron los hechos revolucionarios por ellos realizados, de conformidad con lo estatuido en el artículo 173 del mencionado Cuerpo legal, siendo también responsable de este delito el procesado Juan Gimbernat, pero, en cambio, estima que no concurre en el mismo circunstancia alguna modificativa de su responsabilidad criminal; y el otro procesado José Caps (sic) Noneli (sic) para quien pidió la pena de seis años y un día de prisión mayor, es responsable, en concepto de autor, de un delito de inducción a la rebelión, que previene y sanciona el párrafo 2º del artículo 240 del mencionado Código de Justicia Militar.

Acto seguido, el Señor Presidente concedió la palabra al Defensor, quien después de manifestar lo que estimó oportuno en favor de sus defendidos, terminó solicitando se imponga a los procesados la pena en grado inferior a la pedida por el Ministerio Fiscal.

El Señor Presidente pregunta a los procesados si tienen algo que alegar en su favor, contestando todos ellos, separadamente, que son totalmente inciertos los cargos que se les atribuyen, además de hacer otras alegaciones, sin interés (sic).

Con lo cual se da por terminado el acto, quedando el Consejo reunido en sesión secreta, para deliberar y dictar sentencia, extendiéndose la presente acta, que previa lectura firmo con el visto bueno del Señor Presidente, y doy fe.

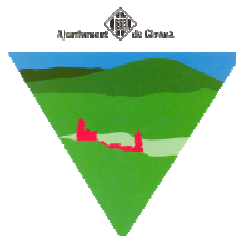
Vto. Bº.

El Presidente del Consejo

(Signatura il·legible)

El Secretario

(Signatura il·legible)

3. LA SENTÈNCIA

Text de la sentència dictada pel Consell de Guerra sumaríssim d'urgència contra Carles Rahola i altres.

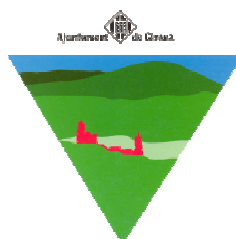
En la plaza de Gerona a primero de marzo de mil novecientos treinta y nueve.—III Año Triunfal.

Reunido el Consejo de Guerra Permanente número 3 de Cataluña para ver y fallar las Causas acumuladas, seguidas por el procedimiento sumarísimo de urgencia, por el supuesto delito de rebelión militar, contra JUAN GIMBERNAT PADROSA, AGUSTÍN ARMENGOL MATEU, FRANCISCO GIMÉNEZ GUTIÉRREZ, JOSÉ DÍAZ GUERRA CALABUIG, JACINTO GRAU BATLLE, JUAN LORENZO ALCALDE, JOSÉ CAPS (sic) NONELL, CARLOS RAHOLA LLORENS. Dada cuenta de las actuaciones; oídas la acusación fiscal y la defensa;

RESULTANDO: Que contra los legítimos Poderes del Estado, asumidos por el Ejército, a partir de 17 de Julio de 1936, en cumplimiento de su función constitutiva, se desarrolló un alzamiento en armas y una tenaz resistencia, cometiéndose a su amparo toda suerte de violencias, toda suerte de violencias (frase repetida), hechos en los que participaron los procesados en esta Causa en la siguiente forma:

1º. AGUSTÍN ARMENGOL MATEU, de 40 años de edad, casado, empleado, hijo de Jaime y Dolores, natural y vecino de Gerona.— De ideología izquierdista, afiliado al partido de Izquierda Republicana de Cataluña, del que fue Secretario y Vicepresidente. Por su participación en la revolución de 1934 estuvo detenido; al advenir el movimiento púsose desde el primer momento del lado de la causa roja, siendo nombrado Vocal del Tribunal Popular, que condenó a muerte, en sesión de 5 de noviembre de 1936, a la que asistió el procesado, a varias personas de derechas.

2º. FRANCISCO GIMÉNEZ GUTIÉRREZ, de 47 años de edad, casado, alguacil del Juzgado de Primera Instancia de Gerona, natural de Pontefría de Granada y vecino de Gerona. De ideología izquierdista, afiliado al Partido Sindicalista. Al advenimiento del Movimiento pasó a ocupar el cargo de oficial de Sala en la Audiencia Provincial; intervino en calidad de Secretario en el juicio celebrado en Gerona contra los militares de esta guarnición que se incorporaron al Movimiento; en el Ejército enemigo tuvo el empleo de Sargento y Capitán, si bien en este último estuvo poco tiempo, y fue depuesto por miedoso. Armado de fusil hizo guardia los primeros días del Movimiento y participó en saqueos, registros y robos; excitó al asesino Creixans (sic) contra los falangistas, aconsejando se les asesinasen, como en efecto se hizo con siete muchachos falangistas detenidos; alentaba a los Tribunales Populares a que prodigarán la pena de muerte; formó parte de los grupos que asaltaron y robaron el palacio Episcopal.

3º. JOSÉ DÍAZ GUERRA CALABUIG, de 42 años de edad, casado, ex-Guardia Civil, hijo de Mariano e Isabel, natural de Portillos (Torrijos) y vecino de Gerona. Al poco tiempo de iniciarse la revolución roja fue designado miembro del Consejo de Obreros y Soldados, afecto a la U.G.T. y fue Presidente del Comité Provincial de la guardia nacional republicana de Gerona; integró asimismo el Comité revolucionario que funcionaba en la Comandancia de la Guardia Civil, cuyo comité acordó la muerte de varios miembros del Benemérito Instituto, asesinando unos treinta de ellos; además lo fueron el Capitán de Infantería Asensio y dos Brigadas de la Guardia Civil, persiguió enconadamente a cuantos consideraba pertenecientes al socorro blanco o simplemente afectos a la Causa Nacional.

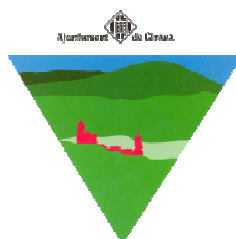
4º. JACINTO GRAU BATLLE, de 44 años de edad, casado, ex-Guardia Civil, hijo de Joaquín y Dolores, natural y vecino de Gerona. Una vez estimó dominado el Alzamiento Nacional en Barcelona, púsose al lado de los marxistas, funcionando como "enlace" del Comité de la Comandancia de Gerona. A su hermano Juez del S.I.M. lo informaba de las actividades desplegadas por personas afectas a la Causa Nacional, ocasionándoles sanciones e internamientos en campos de trabajo. Pertenecía al S.R.I. Intrigaba al comité de Gerona para que acordase el fusilamiento de sus compañeros. Con su conducta y frases ofensivas para sus superiores, demostró gran indisciplina.

5º. JUAN LORENZO ALCALDE, de 39 años de edad, casado, hijo de Cipriano y Eladia, natural de Figueras y ex-Guardia Civil. Izquierdista, de gran ascendiente entre el populacho de Gerona; fue designado por el comité revolucionario que funcionaba en la Comandancia de la Guardia Civil de Gerona, Agente especial Delegado de dicho Comité en el destacamento de Culera (sic) y pueblos de Llansat (sic) y puerto (sic) de la Selva; como tal emitía informes sobre la conducta de sus compañeros y de las personas de orden; fueron con su gestión muy perjudicados los Guardias Civiles que no comulgaban con sus ideas. Mediante una denuncia que formuló al Comisario rojo de Orden Público de Puicerdà (sic), frustró la evasión al campo Nacional de un grupo de compañeros suyos. En sus funciones de Delegado acordó el traslado a Barcelona de otro guardia civil de su misma categoría.

6º. CARLOS RAHOLA LLORENS, de 58 años de edad, casado, funcionario, natural de Cadaqués y vecino de Gerona, hijo de Fernando y Carolina.- Uno de los más destacados separatistas de Gerona, colaborador asiduo del diario separatista de esta localidad L'Autonomista en el que escribió artículos literarios e históricos y últimamente otros de carácter político, en los que alentaba a las masas a prolongar inútilmente su resistencia. Entre estos artículos figuran los titulados "Contra el invasor", "Refugios y jardines" y "El heroísmo". Influyente entre los elementos marxistas, favoreció a determinadas personas de derechas. Distinguió con su particular animosidad a los italianos y alemanes.

7º. JUAN GIMBERNAT PADROSA, de 27 años de edad, casado, camarero, hijo de Juan y de Francisca, natural de Cornellá de Ter (sic) y vecino de Gerona. No se le conocen actividades políticas determinadas, mas cuando estalló la guerra actual hallábase trabajando en su domicilio y en el mes de septiembre se alistó voluntario en el Ejército rojo, en el que obtuvo inmediatamente el grado de Sargento y poco después el de Teniente.

RESULTANDO. Que no se ha probado en autos que el también procesado JOSÉ CAPS (sic) NONELL, de 47 años, casado, industrial, hijo de Narciso y Enriqueta, natural de Celra (sic) de Gerona (sic) y vecino de esta ciudad haya realizado hecho alguno delictivo en contra del Glorioso Movimiento Nacional, a pesar de haberse comprobado en autos su ideología izquierdista. HECHOS PROBADOS.

CONSIDERANDO: Que los hechos que se relatan anteriormente y que el Consejo declara probados, constituyen un delito de rebelión Militar, que previene al artículo 237 y penna el caso segundo del 238, ambos del Código de Justicia Militar, de cuyo delito son criminalmente responsables, en concepto de autores, los procesados señalados con los números del 1º al 7º, ambos inclusive, del Resultado de Hechos Probados.

CONSIDERANDO: Que el Consejo, haciendo uso de la facultad que le confieren los artículos 172 y 173 del Código de Justicia Militar, estima justo imponer la pena en su máxima extensión a los procesados señalados con los números 1º, 2º, 3º, 4º, 5º y 6º, en el Resultando de Hechos Probados y el otro procesado con el nº 7 del propio Resultando, en la extensión que en el fallo se señala.

CONSIDERANDO: Que sólo pueden ser penados los hechos previamente definidos por la Ley como constitutivos de delito.

CONSIDERANDO: Que todo responsable criminalmente de un delito, lo es también civilmente.

VISTOS los artículos citados y demás de general aplicación,

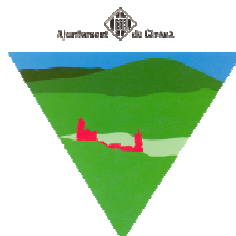
FALLAMOS: Que debemos condenar y condenamos a los procesados AGUSTÍN ARMENGOL MATEU, FRANCISCO GIMÉNEZ GUTIÉRREZ, JOSÉ DÍAZ GUERRA CALABUIG, JACINTO GRAU BATLLE, JUAN LORENZO ALCALDE y CARLOS RAHOLA LLORENS, a la pena de muerte; y al otro procesado JUAN GIMBERNAT PADROSA, a la RECLUSIÓN PERPETUA; a este último con las accesorias correspondientes y abono de la totalidad de la prisión preventiva sufrida.

ABSOLVEMOS al otro procesado JOSÉ CAPS (sic) NONELL.

ASÍ por esta sentencia, lo pronunciamos, mandamos y firmamos, Carlos Peña, R.Hernández Ros, Fernando Casas, Emeterio García, Andrés Gutiérrez García.

OTROSÍ; DECIMOS: Que el Consejo teniendo en cuenta los antecedentes izquierdistas del procesado absuelto JOSÉ CAPS (sic) NONELL, llama respetuosamente la atención de la Auditoría Judicial, por si estima procedente dar cuenta al Tribunal correspondiente a efectos de la Ley de Responsabilidades Políticas.

(Signatures dels esmentats membres del tribunal)

4. ELS ESCRITS

Text íntegre dels tres escrits de Carles Rahola citats en la sentència que el condemnava a mort.

1. “**Contra l’invasor**” (Aquest text fou publicat com a “colofó al final del llibre *Estudis napoleònics*, editat l’any 1938 a Girona, cap a finals de la guerra)

Molts gironins recordaran una estàtua en guix, de tamany natural, obra de Miquel Blai, al Museu de Sant Pere de Galligants, a Girona. L’estàtua -“Contra l’invasor”- representa un jove ardit i ferreny, abrandat de patriotisme, esgrimint amb fúria la seva llança contra els enemics de la pàtria. La figura, nua i viril, és bella i proporcionada. Blai, artista, patriota i fervorós, s’inspirà en aquesta, com en altres obres seves de la primera època, en la guerra napoleònica a Catalunya.

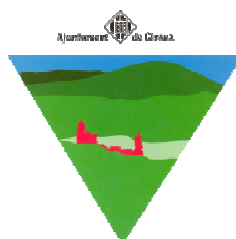
L’estàtua “Contra l’invasor” supera avui, per la màgia divina de l’art, aquell motiu històric i ateny un valor plenament simbòlic. No és pas una evocació més aviat anecdòtica dels setges, com el grup de Parera, amb el general Álvarez de Castro, un guerriller de les nostres contrades amb el trabuc i un soldat francès vençut als peus del cabdill de la defensa gironina.

L’escultura de Blai representa el gironí, el català, dempeus contra aquella i contra totes les invasions. Contra la d’ara, també. Contra la dels italians i els alemanys que trepitgen el sòl sagrat de la pàtria immortal i profanen, amb llurs avions de mort, el nostre cel d’una blavor immaculada, altíssim dossier d’homes que posen el sentiment de pàtria i de llibertat per damunt de tot.

I perquè l’estàtua “Contra l’invasor” és, en aquests moments, tot un símbol, perquè, “inactual”, com és -l’home tot nu, amb la seva virior i la seva llança de combat-, té ara plena actualitat, escauria de veure-la fosa en bronze, a plena llum, engrandida i amb el pedestal adequat, animada i vivent, al bell mig de l’àgora, per tal que el poble hi veiés a tota hora l’encarnació del seu ferm voler de llibertat i de victòria.

2. “**Refugis i jardins**” (Article publicat al diari de Girona, *L’Autonomista*, el 8 de febrer de 1938)

Anys enrera l’Ajuntament construí un petit jardí per a la infància en un lloc escaient de la ciutat. Hom hi veia a l’hivern infants que jugaven o vellets que prenién tranquil·lament el sol. Era una nota plàcida, digna d’ésser recollida per un poeta com l’autor dels *Miserables*... Què ha passat ara? El jardinet ha desaparegut i hom veu grans munts de terra tot a l’entorn. Uns obrers hi treballen atrafegats: hom diria, de bell antuvi, que fan excavacions a la recerca del passat. Qui hauria pogut preveure, un any i mig enrera, que el que fou construït per a l’esplai dels infants seria destinat a inajornables necessitats de guerra?...

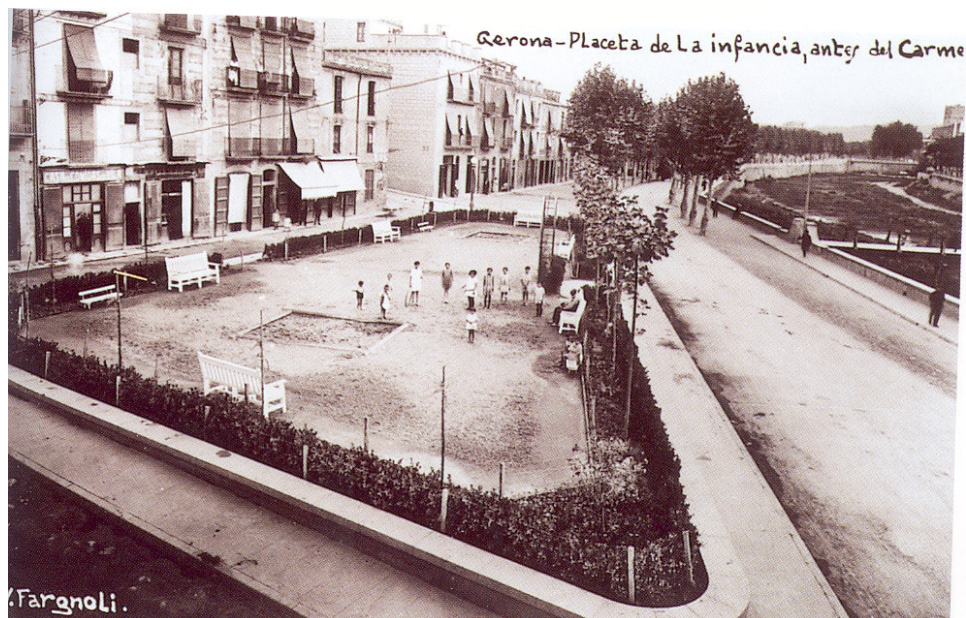

La gent docta i la gent senzilla diu sovint que no hi ha res nou sota el sol, que la història es repeteix, que les coses velles tornen... Certament; allí a la vora hi hagué lluites sagnants en altres èpoques i, a principis del segle passat, en dies oratjosos per a Europa, com els d'ara, la ciutat hi fou heroicament defensada pels gironins. Després, amb motiu de les guerres civils, es sentien allí les descàrregues dels afusellaments...

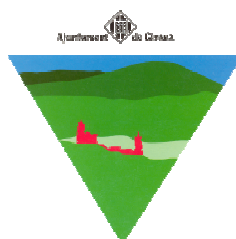
Avui, com hem dit, per imperatius indeclinables de la guerra ha estat destruït el petit jardí. En aquell indret on jugaven plàcidament els infants, part de la població civil podrà refugiar-se, com si fóssim en el temps de les cavernes, contra el perill de bombardeig dels qui, en llur follia de sang i destrucció, atempten contra les nostres llibertats i contra la independència de la pàtria que no pot morir.

S'acabarà un dia, tard o aviat, la guerra interminable: s'acabarà amb la victòria de l'Espanya republicana i democràtica, germana de França i de tots aquells altres pobles que senten, per damunt de tot, la dignitat d'ésser lliures. I aleshores, en lloc dels refugis que rememoren -en plena civilització!-, èpoques de terror i de salvatgisme refinat, hom tornarà a construir en aquesta "terra de gestes i beutat" que és Girona Immortal, nous Jardins de la infància, sense plànyer-hi res per als infants... i per aquells altres infants que són els vellets.

Tornaran a jugar llavors els petits al sol, sobre la sorra neta, enmig de flors i arbusts. Hi haurà uns llibres a mà per als més grandets. Regnarà a la nostra terra pau, justícia, llibertat i treball. I hom recordarà de tant en tant aquesta nova guerra d'invasió dels pobles d'Ibèria com un d'aquells pesombres esgarrifosos que no han de tornar més...

El Jardí de la Infància a principi de segle.

3. “L’heroisme” (Article publicat a *L’Autonomista*, el 6 d’agost de 1938)

Amb motiu del 24 aniversari de la violació de la frontera belga pels soldats alemanys, s’han celebrat en aquell país importants cerimònies. Al matí s’han disparat a Brussel·les unes quantes canonades, mentre les campanes de totes les esglésies tocaven a morts, en memòria dels qui sucumbiren en la gran guerra. Els diaris dediquen llargs articles a commemorar la criminal invasió de Bèlgica pels teutons i la nobilíssima i heroica actitud del rei Albert (Dels periòdics d’ahir).

* * *

A començaments del 1915 vàrem publicar les següents ratlles com a pròleg a la traducció catalana de *L’Héroïsme*, de Maeterlinck:

Les hores d’incertesa han passat, i sols les ànimes covardes podrien dubtar avui del triomf dels Aliats. Contra el que esperaven les ànimes lliurades al despotisme o a l’esclavatge, la Força bruta comença a ésser vençuda pel Dret august, l’obra de Joffre, el cabdill català de Ribesaltes, es va acomplint serenament. Les excelses virtuts de la França immortal tornen a florir com un miracle sota el cel tempestejat per la guerra.

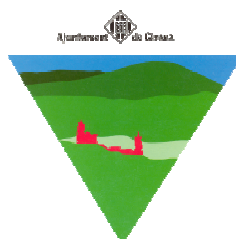
Els soldats del kàiser són empesos fora del sòl sagrat de la dolça França; demà seran foragitats de la Bèlgica màrtir. L’heroïca petita nació tornarà a ésser senyora dels seus destins en la pau i el treball. Les cases destruïdes per la docta barbàrie alemanya seran reconstruïdes. Els homes treballaran altre cop amb fe, fecundant les terres que els bàrbars científics havien convertit en cementiris.

La pau -una pau vigilant i forta- regnarà novament en el poble per sempre més admirable que ha sabut fer a la dignitat humana el més gran dels sacrificis.

En les hores de prova, Bèlgica ha tingut el Poeta que ha dit la seva protesta i ha cantat les seves esperances. Maurice Maeterlinck. Honorar-lo, és honorar Bèlgica. Per això, mentre esperem amb tota la nostra ànima la seva alliberació, el jorn gloriós en què el darrer soldat del darrer exèrcit germànic invasor haurà traspasat per sempre més la frontera belga, ens fem un honor de traduir i publicar una de les pàgines més belles i més encoratjadores que l’heroïsmes del seu poble ha inspirat al Poeta.

* * *

Amb els mateixos procediments, els alemanys, junt amb els italians, es dediquen avui a la destrucció metòdica, científica i sistemàtica de Catalunya i les altres terres germanes. I avui, com ahir, la nostra esperança d’alliberament és ferma i fervorosa. Els invasors seran foragitats de Catalunya, com ho foren de la pacífica Bèlgica, i la nostra terra tornarà a ésser, sota la República, en la pau i el treball, senyora de la seva llibertat i els seus destins.

5. PAPERS DE PRESÓ

Amb motiu del 50è aniversari de la mort de Carles Rahola, l'Ajuntament de Girona va editar un llibre —CARLES RAHOLA I LLORENS. *Papers de presó: comiat i fulls solts*. Ajuntament de Girona. 1989—, que va ser possible gràcies al lliurament per part dels fills de Rahola, Ferran, Maria i Carolina, a l'Ajuntament de Girona, dels escrits que l'escriptor va aconseguir redactar a la presó, en espera del seu afusellament.

Josep Benet, en el seu llibre *Carles Rahola, afusellat* (Editorial Empúries, 1999) explica molt bé aquest darrer episodi de la vida de Carles Rahola:

Als presos polítics, a Girona, com arreu de Catalunya, en aquells primers temps de la immediata postguerra, no els era permesa la visita dels seus familiars, ni tan sols dels més directes.

Rahola, escriptor per sobre de tot, no podia deixar d'escriure en aquella presó ni en aquelles hores d'angoixa, malgrat que era prohibit, com ho era que els presos disposessin de llapis, ploma o paper. Tanmateix, amb un llapis que havia pogut aconseguir d'un altre pres, i aprofitant primerament les targetes de visita que havia conservat a les butxaques del seu vestit i, després, tota mena de trossos de paper que podia obtenir, va anar escrivint curtes anotacions. Eren molt semblants a les que, durant la guerra, havia anat redactant, com hem explicat en un capítol anterior. Per comprendre la personalitat de Carles Rahola, és important de conèixer aquestes seves anotacions, escrites en aquells dies d'angoixosa incertesa.

Us transcrivim algunes d'aquestes anotacions:

“Ja no tornaré a veure més aquells paratges de Girona que he estimat tant, Gironella, Les Creus, Montjuïc, Palau, Sarrià!... Però ells conservaran sempre el record de l'home que els va estimar i els va lloar.”

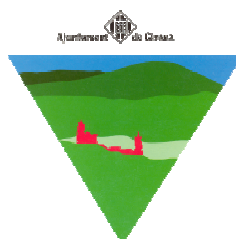
Podia anar-me'n. Com que no he fet cap mal i he cregut en la justícia, he restat ací, per a servir la nació. Us he sacrificat, muller i fills! Perdoneu-m'ho! Perdoneu-m'ho!

“Tantes coses que havia de fer i escriure encara! Tant que havia d'estimar, encara. Morir... Recança infinita i dolorosa!...”

He dedicat el millor de la meva vida a Girona; he cantat les seves glòries; he treballat constantment per la seva cultura i el seu avenç en tots els ordres. I és ella la que em sacrifica, o permet, almenys, el meu sacrifici?”

“A través de les reixes de la meva cel·la entren els raigs del sol de primavera. Uns ocells juguen i canten. La meva ànima també canta en la llum i aviat, potser, serà una guspira que pujarà vers l'Infinit.”

La meva consciència està completament tranquil·la; cap culpa ni cap pesombre no m'aclapara (...). Procuraré morir serenament. Déu meu, que no em falti el coratge, en el trànsit darrer! Suprem!”

Aquestes anotacions, escrites clandestinament en aquella presó de Girona, Rahola les amagava en els paquets que, amb la seva roba usada, s'entregaven a la seva família per ser rentada durant els catorze dies que ell visqué pendent de la confirmació o commutació de la seva pena de mort. Sortosament la seva família va poder salvar-les i conservar-les. I així arribà el dia 14 de març. Encara no feia un mes que Rahola havia estat detingut.

Feia sis dies que havien estat afusellats els condemnats a mort en la mateixa sentència que Rahola. La confirmació de la seva condemna, en canvi, encara no havia arribat i això feia pensar als seus familiars i amics, i també a ell mateix, que potser li havia estat commutada, ja que, mentrestant, molts amics, fins i tot la seva filla Maria i una neboda, havien anat a Barcelona a entrevistar-se amb persones que podrien ajudar-lo. Però Franco, el dia 6 de març, ja havia escrit el seu famós “*enterado*” sobre la sentència de mort sobre Rahola. Amb aquests “*enterado*”, Franco confirmava les sentències i l'execució es posava en marxa. En el cas de Rahola, però, la notificació de l’“*enterado*” del general Franco havia estat retinguda per l'auditor de guerra de Catalunya uns set dies, en un intent desesperat per aconseguir la commutació de la pena de mort.

Però el 14 de març va arribar a Girona l'aprovació de la pena de mort contra Rahola i tot seguit es va posar en marxa el procés que havia d'acabar amb el seu afusellament a la matinada següent.

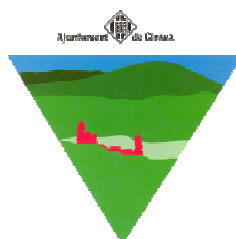
La seva dona, Rosa Auguet, en saber-ho, va voler visitar-lo, però no li ho van permetre.

Cap a les onze de la nit, un funcionari va obrir la porta de la cel·la dels condemnats a mort on es trobava Rahola. Enmig d'un gran silenci, un altre funcionari va cridar el nom de “*Carlos*” Rahola Llorens. Tothom va comprendre que el cridaven per anar-lo a afusellar. Un company de cel·la, a qui més tard se li va commutar la pena de mort, va explicar que Rahola es va acomiadar de tothom amb un “*Adéu-siau, nois*”.

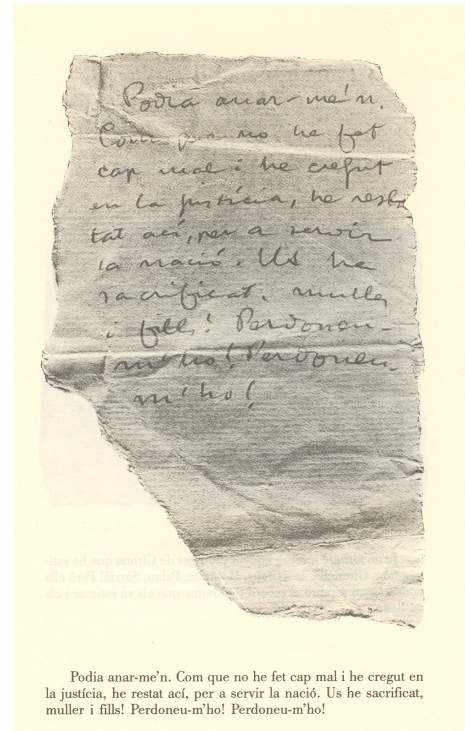
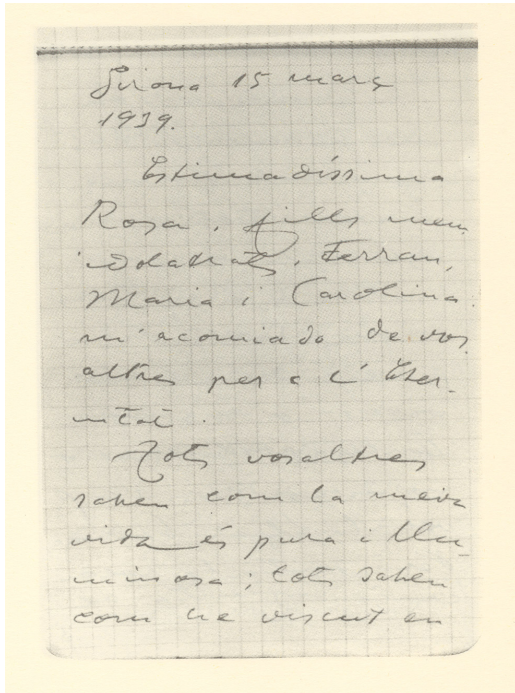
El van conduir a una habitació de la presó, on havia de ser posat en capella. Allà li van llegir la sentència i l'aprovació del cap d'Estat:

“Diligencia: En Gerona a catorce de marzo de mil novecientos treinta y nueve, y siendo las veintitrés horas, por mí, Secretario, con asistencia de S. S.a, se procedió a dar lectura de los particulares de la sentencia y acuerdos recaídos en la misma relativos al reo CARLOS RAHOLA LLORENS, que desde este momento entra en capilla. Y enterado y conforme (sic), no firma por su estado de ánimo, haciéndolo a su ruego el señor Director de la Prisión Provincial, después de S. S.a y conmigo Secretario que certifico.”

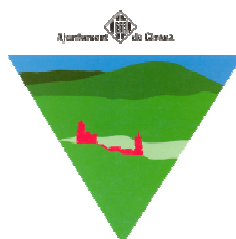
Aquí es pot veure com arribaven a ser cíniques algunes fórmules jurídiques militars. Rahola podia signar que estava “*enterado*” de la sentència, però mai no podia signar que estava “*conforme*” amb ella. El “*estado de ánimo*” que li impedia signar la sentència no li impediria en canvi escriure a la seva família en les últimes hores de la seva vida, tal com veurem tot seguit.

Sense poder acomiadar-se de la seva muller, a qui havia demanat poder veure, Carles Rahola va esperar el moment de l'afusellament acompanyat d'un notari amic seu, a qui van deixar entrar perquè Rahola va declarar que volia fer testament, i del capellà de la presó de Girona. En una petita llibreta de 88 x 140 mm que li va facilitar el mossèn i una ploma estilogràfica, també del mossèn, Rahola va poder deixar uns impressionants papers de comiat adreçats a la seva família.

“Girona, 15 març 1939
 “Estimadíssima Rosa, fills meus idolatrats, Ferran, Maria i Carolina: m’acomiado de vosaltres per a l’Eternitat.
 “Tots vosaltres sabeu com la meua vida és pura i lluminosa; tots sabeu com he viscut en l’honestedat; com he treballat amb fe; amb quina intensitat us he estimat.
 “Me’n vaig vers el Més Enllà, tranquil i serè, en virtut d’una sentència absolutament injusta: me’n vaig vers la Llum Eterna. Però sento la recança infinita de deixar-vos...
 “No us desoleu pas, estimeu-vos com sempre ens hem estimat tots.
 “Que algú reculli, ara o més tard, el millor de la meua obra: tots vosaltres sabeu amb quin fervor l’he feta, dia per dia, hora per hora, minut per minut.
 “No crec deixar cap enemic en aquesta terra, la dolça Catalunya que he estimat tant, en aquesta Girona dels meus amors, ni tampoc fora d’ella.
 “Molts de petons a tots vosaltres i a l’adorable Francesc de Paula (*es refereix al seu únic nét, fill de la seva filla Maria*), que desitjo pugui viure en una societat millor, més humana i més justa, on no hi hagi odís ni rancúnies.
 “Adéu-siau! El meu cor és ple de llum... Espero que ens retrobarem en el Més Enllà. Viviu per al nét.
 “Adéu-siau!
 “Carles.”

Es pensava que ja no podria escriure més i per això va signar, donant per acabat el seu comiat. Però, en veure que encara no l'anaven a buscar, va continuar escrivint. Us transcrivim alguns dels textos més colpidors:

“Sempre, com vosaltres sabeu, he estimat la Creu —símbol de germanor—, i desitjo que ella presideixi la meva sepultura, al costat, quan Déu així ho disposi, dels éssers estimats, si és possible. Una creu senzilla, que fos de pedra gironina, d'aqueixa pedra que jo he cantat tantes vegades”.

“Pedres gironines que porteu l'empremta augusta dels segles; paisatges gironins que heu estat escenaris dels meus amors d'espòs i de pare: quelcom de la meva ànima resta en vosaltres...”

“Recordo uns versos, que em sembla que són del meu gran amic Maragall, amb el qual penso reprendre, al Cel, les nostres converses de la terra:

“Per la gràcia del somrís
has entrat al Paradís”.

“Ferran, Maria, Carolina: mireu de completar els vostres estudis: completeu la vostra formació intel·lectual. Penseu que amb una bona cultura interior, purament no verbal, i amb la forta moral que la vostra mare i jo us hem ensenyat, sereu ben rebuts pertot i reeixireu en les empreses més difícils”.

“Carolina, Carolina, que n'ets de bona, i que bons sou tots, i quin millor destí us mereixeu! Puc dir que jo sempre he pensat en el vostre benestar i en la vostra felicitat. Que el meu record us enforteixi i no us faci defallir mai”.

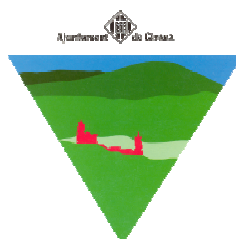
Ja no el van deixar escriure més. A les cinc de la matinada, dues hores més aviat que les execucions anteriors, era conduït fins al cementiri. Fosc encara, el cos de Carles Rahola es va desplomar davant els fars dels cotxes que il·luminaven l'indret, víctima dels fusells. En el certificat oficial de la mort, es va fer constar:

“Falleció en esta ciudad, a las cinco horas del día 15 de marzo de 1939, a consecuencia de colapso cardíaco.”

Les autoritats franquistes imposaven que els executats fossin enterrats a terra, a la fossa comuna, sense presència familiar. Però sembla ser que algú va escampar una mica de terra d'un altre color, al lloc on era enterrat Rahola, i així la família va poder portar-hi flors. Dos anys després de l'afusellament, els familiars van traslladar les seves despulles de la fossa comuna del cementiri gironí a una tomba pròpia. La presideix una creu feta amb pedra de Girona, tal com ell havia demanat en el seu darrer escrit.

La premsa i la ràdio franquistes van silenciar del tot l'execució de Carles Rahola, com ho seria la de tants d'altres milers de condemnats a mort, en aquella repressió de la postguerra. A Girona, entre el 8 de març de 1939 i el 19 de gener de 1945 es van afusellar 511 persones ran de les tàpies del cementiri de Girona.

Durant molts anys va ser del tot impossible reivindicar públicament el nom de Carles Rahola i la seva obra. Un cop mort Franco, el 1975, desaparegut el seu règim i celebrades les primeres eleccions democràtiques, el 23 d'abril de 1978, Diada de Sant Jordi i Festa del Llibre, es va inaugurar un monument a la memòria de Carles Rahola a la Rambla de la Llibertat, al bell mig de la seva estimada ciutat de Girona.

6. L'OBRA

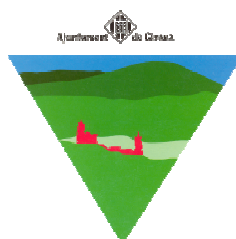
En l'obra de Carles Rahola hi ha dues etapes: de 1906 a 1911, literària i filosòfica, i de 1922 a 1938, en què va divulgar episodis històrics catalans i sobretot gironins. A més dels llibres o opuscles, cal afegir l'obra periodística. Només a *El Autonomista* i el seu *Suplement Literari* va escriure més d'un miler d'articles. A més de la producció en infinitat de diaris i revistes, va redactar pròlegs, presentacions, conferències radiofòniques i altres textos com els "Papers de presó" (Ajuntament de Girona, 1989) i els "Papers de guerra" (*Revista de Girona*, 1997).

Llibres o opuscles

- 1905: *Pequeños ensayos*, Girona, Imprenta Rahola.
- 1909: *Guyau, el filòsof de la solidaritat humana*, Palafrugell, Impremta M.Palé.
- 1910: *El llibre de l'August d'Alzina*, Barcelona, Antoni López.
- 1911: *La joventut de Catalunya davant Europa*, Barcelona, Bartomeu Baxarias.
- 1922: *La dominació napoleònica a Girona*, Barcelona, La Revista.
En Ramon Muntaner. L'home. La crònica, Barcelona, Publicacions Empordà.
- 1925: *Girona*, Girona, Tallers Gràfics d'El Autonomista.
L'Empordà a la "Crònica" d'En Ramon Muntaner, Barcelona, Joaquim Horta.
- 1926: *Els emigrats polítics a la història*, Girona, Obradors Gràfics d'El Autonomista.
- 1927: *Visions històriques*, Barcelona, Joaquim Horta.
- 1928: *L'amor al llibre i els grans amics del llibre*, Girona, Tallers Gràfics de la Casa de la Misericòrdia.
Anatole France i la seva obra, Reus, Extret de la *Revista del Cercle de Lectura*.
- 1929: *Gerona y sus monumentos*, Girona, Gráficas Darío Rahola.
La ciutat de Girona, Barcelona, Editorial Barcino, 2 vols.
Els jueus a Catalunya, Barcelona, Llibreria Catalònia.
- 1931: *La vila de Peralada i el castell dels Rocabertí*, Girona, Gràfiques Darius Rahola.
- 1932: *Ferran VII a Girona*, Girona, Gràfiques Darius Rahola.
Vides heroiques, Girona, Tallers Gràfics de la Casa d'Assistència i Ensenyament.
Vides modèliques, Girona, Dalmau Carles, Pla (2 edició 1934).
- 1933: *Antologia de poetes i prosistes catalans*, Girona, Dalmau Carles, Pla.
Breviari de ciutadania, Girona, Gràfiques Darius Rahola.
Proses històriques, Barcelona, La Revista.
- 1934: *La pena de mort a Girona (segles XVIII i XIX)*, Girona, Impremta de la Casa de l'Assistència i Ensenyament.
Peralada, Barcelona, Sociedad de Atracción de Forasteros.
En defensa d'una antologia, Girona, Dalmau Carles, Pla.
Xavier Monsalvatge. Assaig per a una biografia sentimental, Girona, Gràfiques Darius Rahola.
- 1935: "Amadeu I a Girona", *Memòria que publica la Societat Econòmica d'Amics del País en el centenari de la seva fundació*, Girona, gràfiques Darius Rahola, p. 55–121.
- 1938: *Estudis napoleònics*, Girona, Impremta de la Casa d'Assistència i Ensenyament.

Traduccions

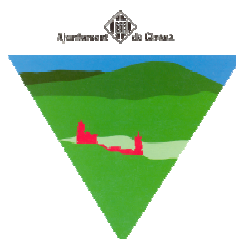
- 1908: *Els remences*, de Francesc Monsalvatge, Palafrugell, estampa Palé.
- 1919: *Assaig sobre l'art de navegar per dessota l'aigua*, de Narcís Monturiol, Barcelona, Quaderns d'Estudi.
- 1926: *El ensueño blanco*, d'Henri Ardel, Barcelona, Editorial Juventud.
- 1928: *Bergson*, de Le Roy, Barcelona, Labor.
- 1932: *Serventa per amor*, de J. i J. Tharaud, Barcelona, proa, 2 vols.
- s.a.: *La vall dels gegants*, de Peter B. Kyne, Barcelona, Editorial Mentora.

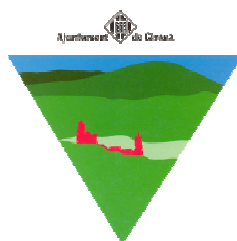
BIBLIOGRAFIA

Per redactar aquest dossier i preparar l'itinerari, s'han consultat els següents llibres:

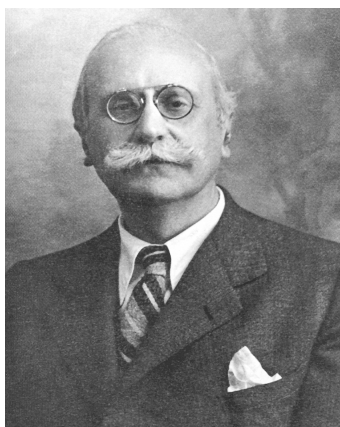
- ARAGÓ, NARCÍS–JORDI. *Guia literària de Girona*. Edicions El Mèdol. Tarragona, 1995.
- ARAGÓ, NARCÍS–JORDI. *Girona ara i sempre (una crònica)*. Diputació de Girona. Girona, 1982.
- ARAGÓ, NARCÍS–JORDI; CLARA, JOSEP. *Els epistolaris de Carles Rahola. Antologia de cartes de cent corresponents (1901–1939)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Ajuntament de Girona. Barcelona, 1998.
- BENET, JOSEP. *Carles Rahola, afusellat*. Editorial Empúries. Barcelona, 1999.
- CABRUJA I AUGUET, AGUSTÍ. *Polítics i escriptors gironins durant la segona República*. Ajuntament de Salt, Diputació de Girona. Girona, 1987.
- CLARA, JOSEP. *Girona sota el franquisme (1939–1976)*. Quaderns d'història de Girona. Ajuntament de Girona, Diputació de Girona. Girona, 1990.
- CLARA, JOSEP. *Introducció a la història de Girona*. Columna–El Pont de Pedra. Barcelona, 1993.
- COSTA, LLUÍS. *El Autonomista: el diari dels Rahola*. Col·legi de Periodistes de Catalunya. Demarcació de Girona. Girona, 2000.
- COSTA I FERNÁNDEZ, LLUÍS. *Història de la premsa a la ciutat de Girona*. Ajuntament de Girona, Institut d'Estudis Gironins, Diputació de Girona. Girona, 1986.
- DE PUIG I OLIVER, LLUÍS M. *Carles Rahola, un ciutadà de Catalunya*. Edicions del Cotal. Barcelona, 1979.
- FABRE, JAUME. *Guia d'escultures al carrer (Itineraris a peu i amb cotxe)*. Ajuntament de Girona. Girona, 1991.
- FUSES, JOSEP i altres. *Guia d'arquitectura de Girona*. Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya, Girona. Editorial La Gaia Ciència. Barcelona, 1980.
- GARCIA I CORNELLÀ, DOLORS. *Girona, una ciutat, una història*. Ajuntament de Girona. Girona, 1994.
- OLLER, DOLORS. *La poesia de Rafael Masó*. Col·legi Universitari de Girona. Girona, 1980.
- RAHOLA, CARLES. *La ciutat de Girona*. Editorial Base. Barcelona 2000 (2 volums) (Amb pròleg de Lluís M. de Puig).
- RAHOLA I LLORENS, CARLES. *Papers de presó: comiat i fulls solts*. Ajuntament de Girona. Girona, 1989.
- THARRATS, JOSEP; THARRATS, JOAN JOSEP. *Perfils i semblances*. Ajuntament de Girona. Girona, 1990.

GIRONA DE LA MÀ DE...
CARLES RAHOLA
(fitxes alumnes)

FITXA 1. BIOGRAFIA DE CARLES RAHOLA

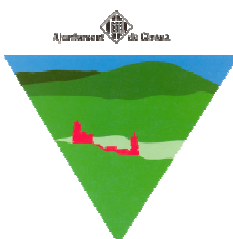
- Del que saps de Carles Rahola a partir de les diapositives i del que t'han explicat a l'itinerari, fes un retrat literari del personatge, a la teva manera, d'unes deu o dotze línies, destacant aquells trets de la seva vida, obra o personalitat que més t'hagin interessat o impactat.

La plaça de la Independència (o plaça de Sant Agustí), el carrer Anselm Clavé (antic carrer de la Galera), el carrer Carreras Peralta o la ronda Ferran Puig són indrets de Girona que van formar part de la vida de Carles Rahola.

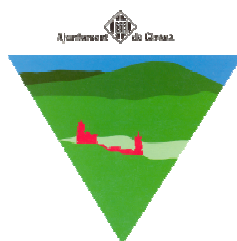
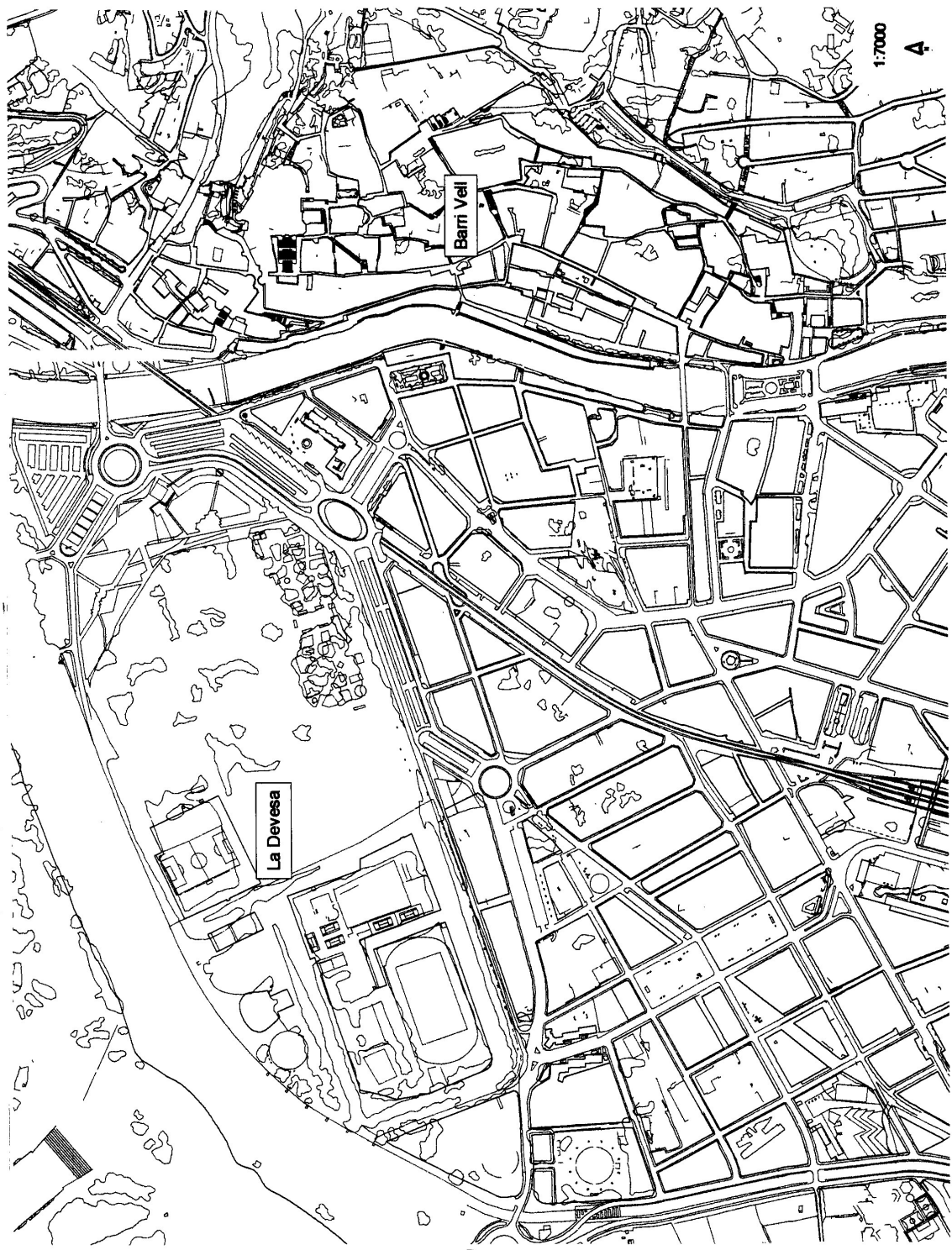
- Assenyala aquests carrers en el mapa següent i, a més, el lloc on hi ha l'escultura dedicada a Carles Rahola, el Jardí de la Infància (espai que conserva en el seu subsòl un dels refugis antiaeris de la Guerra Civil i que és el motiu d'un dels tres articles escrits per Rahola pels quals el van condemnar a mort), la Diputació (lloc on Rahola va treballar la major part de la seva vida) i el Seminari (edifici on estava ubicada la presó i on va passar els últims dies de la seva vida).
- Encara que no surtin en el mapa, sabries dir a quins barris de la ciutat es troben el carrer Carles Rahola i l'IES Carles Rahola?

Carrer Carles Rahola:

IES Carles Rahola:

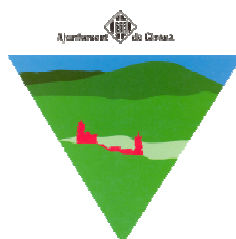
MAPA

En aquesta fotografia, feta al Jardí de la Muralla de la Mercè, de Girona, l'any 1907, pots veure-hi en Carles Rahola amb alguns dels personatges, amics seus, que van revolucionar la Girona cultural de principis del segle XX. D'esquerra a dreta, Xavier Montsalvatge, Carles Rahola, Eduard Prats, Prudenci Bertrana, Tomàs Sobrequés i Pere Ciurana.

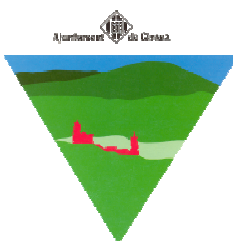
- Possiblement has sentit parlar d'una famosa novel·la, *Josafat*, l'acció de la qual passa a l'interior de la catedral de Girona. Sabries dir quin d'aquests amics de Carles Rahola va escriure *Josafat*?
- Busca informació sobre l'autor de *Josafat* i escriu uns quants apunts sobre la seva biografia i la seva obra.

FITXA 2. EL JUDICI

Especialment il·lustrativa de com funcionaven els Consells de Guerra Sumaríssims i els Consells de Guerra Sumaríssims d'urgència és la descripció que en fa Josep Benet al seu llibre *Carles Rahola, afusellat* (citat a la bibliografia). Si t'ha interessat aquest tema et recomanem la lectura d'aquest llibre en el qual, a més del judici, hi trobaràs la història dels últims dies de Carles Rahola amb tota mena de documentació.

- Amb el que has vist a les diapositives, el que hagis pogut trobar en altres fonts documentals, el que ja sabies prèviament o el que t'han explicat a l'itinerari, prova de definir els següents conceptes:
 - Federalisme:
 - Separatisme:
 - Catalanisme:
 - República:
 - Autonomia:
- Descriu breument la sensació que tens després d'haver conegut el procés del judici en el qual es va condemnar Carles Rahola a la pena de mort. Explica quin és el punt que t'ha sobtat més.

FITXA 3. LA SENTÈNCIA

A la sentència, se citen diversos articles del Codi de Justícia Militar (article 237, article 238, article 173, entre d'altres).

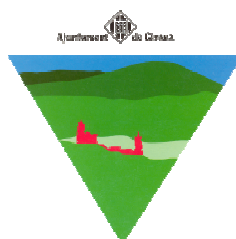
L'article 237 del Codi de Justícia Militar, el juliol de 1936, en el moment de produir-se l'alçament militar de Franco contra el govern legal de la República, deia així:

“Son reos del delito de rebelión militar los que se alcen en armas contra la Constitución del Estado republicano, contra el presidente de la República, la Asamblea Constituyente, los Colegios Colegisladores o el Gobierno Constitucional y legítimo, siempre que lo verifiquen concurriendo alguna de las circunstancias siguientes: 1ª. Que estén mandados por militares o que el movimiento se inicie, sostenga o auxilie por fuerzas del ejército. 2ª. Que formen partida militarmente organizada y compuesta por diez o más individuos. 3ª. Que formen partida en menor número de diez, si en distinto territorio de la Nación existen otras partidas o fuerzas que se proponen el mismo fin. 4ª. Que hostilicen a las fuerzas del Ejército antes o después de haberse declarado el estado de guerra.”

Els militars que s'havien alçat contra el govern legal de la República aplicaren aquest article, però utilitzant el text del temps de la monarquia, que tenia la mateixa redacció, llevat de la primera part, on es deia:

“Artículo 237.— Son reos del delito de rebelión militar, los que se alcen en armas contra la Constitución del Estado, contra el Rey, los Cuerpos colegisladores o el Gobierno legítimo, siempre que lo verifiquen concurriendo alguna de las circunstancias siguientes.”

- Fins i tot el ministre de Governació i d'Afers Exteriors del govern de Franco, Ramón Serrano Suñer, reconeixeria uns anys després que aquest comportament dels militars era un autèntica monstruositat jurídica, *“una justicia al revés.”* Pots explicar-ho?

FITXA 4. ELS ESCRITS

Et transcrivim els tres articles escrits per Carles Rahola, pels quals el van condemnar a mort.

1. “**Contra l’invasor**” (Aquest text fou publicat com a “colofó al final del llibre *Estudis napoleònics*, editat l’any 1938 a Girona, cap a finals de la guerra)

Molts gironins recordaran una estàtua en guix, de tamany natural, obra de Miquel Blai, al Museu de Sant Pere de Galligants, a Girona. L’estàtua -“Contra l’invasor”- representa un jove ardit i ferreny, abrandat de patriotisme, esgrimint amb fúria la seva llança contra els enemics de la pàtria. La figura, nua i viril, és bella i proporcionada. Blai, artista, patriota i fervorós, s’inspirà en aquesta, com en altres obres seves de la primera època, en la guerra napoleònica a Catalunya.

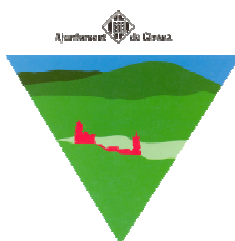
L’estàtua “Contra l’invasor” supera avui, per la màgia divina de l’art, aquell motiu històric i ateny un valor plenament simbòlic. No és pas una evocació més aviat anecdòtica dels setges, com el grup de Parera, amb el general Álvarez de Castro, un guerriller de les nostres contrades amb el trabuc i un soldat francès vençut als peus del cabdill de la defensa gironina.

L’escultura de Blai representa el gironí, el català, dempeus contra aquella i contra totes les invasions. Contra la d’ara, també. Contra la dels italians i els alemanys que trepitgen el sòl sagrat de la pàtria immortal i profanen, amb llurs avions de mort, el nostre cel d’una blavor immaculada, altíssim dossier d’homes que posen el sentiment de pàtria i de llibertat per damunt de tot.

I perquè l’estàtua “Contra l’invasor” és, en aquests moments, tot un símbol, perquè, “inactual”, com és -l’home tot nu, amb la seva virior i la seva llança de combat-, té ara plena actualitat, escauria de veure-la fosa en bronze, a plena llum, engrandida i amb el pedestal adequat, animada i vivent, al bell mig de l’àgora, per tal que el poble hi veiés a tota hora l’encarnació del seu ferm voler de llibertat i de victòria.

2. “**Refugis i jardins**” (Article publicat al diari de Girona, *L’Autonomista*, el 8 de febrer de 1938)

Anys enrera l’Ajuntament construí un petit jardí per a la infància en un lloc escaient de la ciutat. Hom hi veia a l’hivern infants que jugaven o vellets que prenien tranquil·lament el sol. Era una nota plàcida, digna d’ésser recollida per un poeta com l’autor dels *Miserables*... Què ha passat ara? El jardinet ha desaparegut i hom veu grans munts de terra tot a l’entorn. Uns obrers hi treballen atrafegats: hom diria, de bell antuvi, que fan excavacions a la recerca del passat. Qui hauria pogut preveure, un any i mig enrera, que el que fou construït per a l’esplai dels infants seria destinat a inajornables necessitats de guerra?...

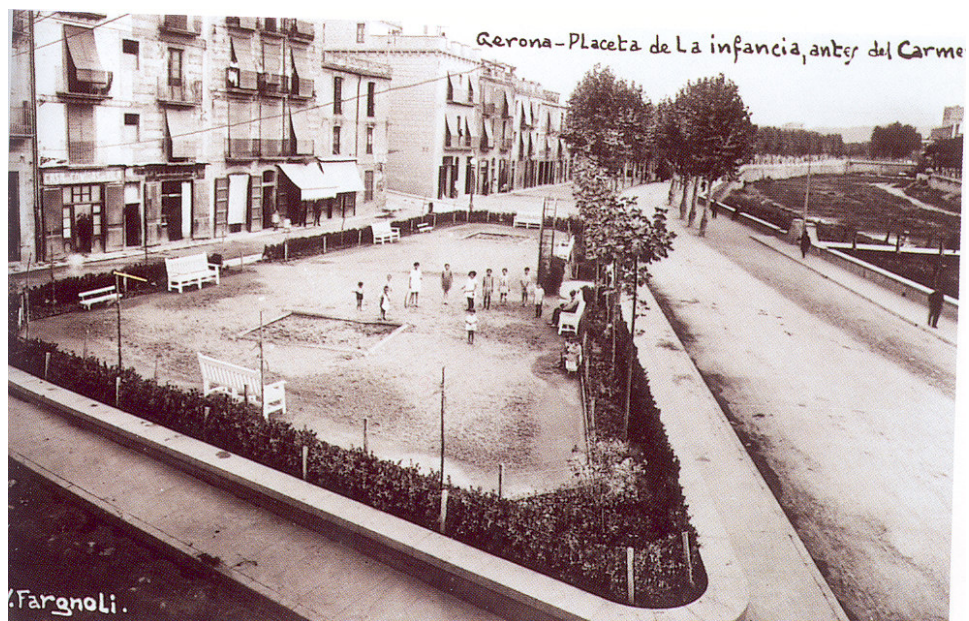

La gent docta i la gent senzilla diu sovint que no hi ha res nou sota el sol, que la història es repeteix, que les coses velles tornen... Certament; allí a la vora hi hagué lluites sagnants en altres èpoques i, a principis del segle passat, en dies oratjosos per a Europa, com els d'ara, la ciutat hi fou heroicament defensada pels gironins. Després, amb motiu de les guerres civils, es sentien allí les descàrregues dels afusellaments...

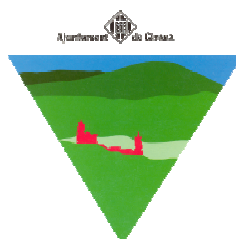
Avui, com hem dit, per imperatius indeclinables de la guerra ha estat destruït el petit jardí. En aquell indret on jugaven plàcidament els infants, part de la població civil podrà refugiar-se, com si fóssim en el temps de les cavernes, contra el perill de bombardeig dels qui, en llur follia de sang i destrucció, atempten contra les nostres llibertats i contra la independència de la pàtria que no pot morir.

S'acabarà un dia, tard o aviat, la guerra interminable: s'acabarà amb la victòria de l'Espanya republicana i democràtica, germana de França i de tots aquells altres pobles que senten, per damunt de tot, la dignitat d'ésser lliures. I aleshores, en lloc dels refugis que rememoren -en plena civilització!-, èpoques de terror i de salvatgisme refinat, hom tornarà a construir en aquesta "terra de gestes i beutat" que és Girona Immortal, nous Jardins de la infància, sense plànyer-hi res per als infants... i per aquells altres infants que són els vellets.

Tornaran a jugar llavors els petits al sol, sobre la sorra neta, enmig de flors i arbusts. Hi haurà uns llibres a mà per als més grandets. Regnarà a la nostra terra pau, justícia, llibertat i treball. I hom recordarà de tant en tant aquesta nova guerra d'invasió dels pobles d'Ibèria com un d'aquells pesombres esgarrifosos que no han de tornar més...

El Jardí de la Infància a principi de segle.

3. “*L’heroisme*” (Article publicat a *L’Autonomista*, el 6 d’agost de 1938)

Amb motiu del 24 aniversari de la violació de la frontera belga pels soldats alemanys, s’han celebrat en aquell país importants cerimònies. Al matí s’han disparat a Brussel·les unes quantes canonades, mentre les campanes de totes les esglésies tocaven a morts, en memòria dels qui sucumbiren en la gran guerra. Els diaris dediquen llargs articles a commemorar la criminal invasió de Bèlgica pels teutons i la nobilíssima i heroica actitud del rei Albert (Dels periòdics d’ahir).

* * *

A començaments del 1915 vàrem publicar les següents ratlles com a pròleg a la traducció catalana de *L’Héroïsme*, de Maeterlinck:

Les hores d’incertesa han passat, i sols les ànimes covardes podrien dubtar avui del triomf dels Aliats. Contra el que esperaven les ànimes lliurades al despotisme o a l’esclavatge, la Força bruta comença a ésser vençuda pel Dret august, l’obra de Joffre, el cabdill català de Ribesaltes, es va acomplint serenament. Les excelses virtuts de la França immortal tornen a florir com un miracle sota el cel tempestejat per la guerra.

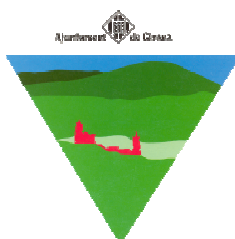
Els soldats del kàiser són empesos fora del sòl sagrat de la dolça França; demà seran foragitats de la Bèlgica màrtir. L’heroïca petita nació tornarà a ésser senyora dels seus destins en la pau i el treball. Les cases destruïdes per la docta barbàrie alemanya seran reconstruïdes. Els homes treballaran altre cop amb fe, fecundant les terres que els bàrbars científics havien convertit en cementiris.

La pau -una pau vigilant i forta- regnarà novament en el poble per sempre més admirable que ha sabut fer a la dignitat humana el més gran dels sacrificis.

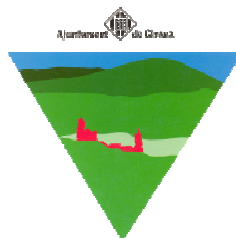
En les hores de prova, Bèlgica ha tingut el Poeta que ha dit la seva protesta i ha cantat les seves esperances. Maurice Maeterlinck. Honorar-lo, és honorar Bèlgica. Per això, mentre esperem amb tota la nostra ànima la seva alliberació, el jorn gloriós en què el darrer soldat del darrer exèrcit germànic invasor haurà traspasat per sempre més la frontera belga, ens fem un honor de traduir i publicar una de les pàgines més belles i més encoratjadores que l’heroisme del seu poble ha inspirat al Poeta.

* * *

Amb els mateixos procediments, els alemanys, junt amb els italians, es dediquen avui a la destrucció metòdica, científica i sistemàtica de Catalunya i les altres terres germanes. I avui, com ahir, la nostra esperança d’alliberament és ferma i fervorosa. Els invasors seran foragitats de Catalunya, com ho foren de la pacífica Bèlgica, i la nostra terra tornarà a ésser, sota la República, en la pau i el treball, senyora de la seva llibertat i els seus destins.

- Has pogut llegir els tres escrits de Carles Rahola citats en la sentència que el condemnava a mort. Tria'n un i comenta i argumenta els punts que creus que van ser decisius per condemnar Carles Rahola a la pena de mort.

FITXA 5. PAPERS DE PRESÓ

Llegeix atentament aquestes paraules de la graella:

RÀBIA	IMPOTÈNCIA	PENEDIMENT	AMOR
ODI	ANGOIXA	GIRONA	PRESÓ
PENA DE MORT	ESCRIURE	FAMÍLIA	INCERTESA
REVENJA	ENEMICS	COL·LAPSE CARDÍAC	CULTURA

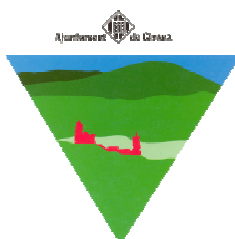
D'una manera o altra, totes elles estan relacionades amb els últims dies de la vida de Carles Rahola, amb la seva mort o amb els seus botxins.

- Afegeix-ne quatre més (quatre paraules que t'hagin vingut al cap després d'haver escoltat alguns fragments dels "Papers de presó"):

--	--	--	--

- Per què creus que va ser impossible reivindicar públicament el nom i l'obra de Carles Rahola durant tants anys?

- Sabries dir el nom d'altres intel·lectuals (escriptors, historiadors, pensadors, filòsofs...) afusellats al territori espanyol durant la Guerra Civil o just després que s'acabés, a causa de les seves idees?

FITXA 6. L'OBRA

L'obra de Carles Rahola és molt extensa, sobretot pel que fa als articles periodístics.

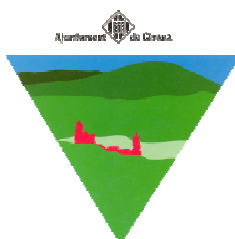
El 1929 va publicar, en dos volums, *La ciutat de Girona*, un interessantíssim compendi de la història de la ciutat i on dibuixa també, com veurem tot seguit, el seu futur:

Joaquim Pla ha evocat el que podrà ésser, com a desideràtum, el panorama de Girona d'ací a vint-i-cinc anys (*Rahola fa referència a un article de Joaquim Pla publicat al "Suplemento Literario de El Autonomista l'octubre de 1928, amb el títol "Girona futura"*). La ciutat s'haurà estès fins a la vora de la muntanya de Palau Sacosta i a ambdós costats de la carretera de Santa Eugènia. Hi haurà, a més de la devesa, altres dos parcs esplèndids. Hom haurà per fi modificat l'amplada dels nous carrers. Hauran estat construïts un o dos viaductes per damunt de la xarxa de vies de les estacions. Hauran estar eixamplats alguns indrets de la ciutat vella. El riu Onyar estarà urbanitzat. Un volum d'aigua considerable haurà solucionat els problemes que la penúria d'aquest element tan essencial ocasiona. Hi haurà dues grans places mercat. Girona haurà esdevingut una ciutat força populosa amb l'agregació dels municipis veïns de Santa Eugènia de Ter, Salt, Palau Sacosta i Sant Daniel (*El 1929, any en què Rahola escrivia el llibre, la població d'aquests municipis més la de Girona sumava uns 30.000 habitants*). I no cal dir que la vida espiritual hi serà intensa.

Ens plau d'evocar la ciutat que s'haurà estès cap a Fornells, a banda i banda de la carretera de Barcelona, i pel pla de Salt, i haurà enclòs dintre del seu recinte les velles esglésioles rurals... Aquesta ciutat, malgrat els seus progressos i la seva puixança, no blasmarà pas de la Girona antiga (...). Però ens plau sobretot de pensar en aquells futurs gironins, idealistes i constructius alhora, enamorats de la pau honesta i de la llibertat santa, fortament arrelats a llur terra, però amb l'esguard i l'esperit ben oberts a tots els horitzons.

Així, en la tasca constructiva a fer, que ha de transcendir a les noves generacions, cal que tinguem present el savi consell, no per massa citat inoportú en aquests moments, del mestre Milà i Fontanals: "Recorda el passat, ordena el present, proveeix a l'esdevenidor".

- Explica què vol dir "desideràtum" o busca-ho al diccionari i escriu la definició.
- Quins altres dos parcs, a més de la Devesa, hi ha actualment a Girona?
- Saps quants habitants té actualment Girona?

L'any 1933, Rahola va escriure *Breviari de ciutadania*, que du com a subtítol *Paraules a la joventut*. Són una sèrie d'articles curts sobre diferents temes en els quals Rahola es proposa "desvetllar l'esperit de ciutadania en els nostres joves". En ells, també parla molt content i esperançat de la República acabada d'instaurar.

La joventut ha d'intervenir en la cosa pública. El seu concurs pot ésser molt útil a les Corporacions populars, sobretot als Ajuntaments. Molts d'ells estaven desmoralitzats pel vell caciquisme; els pobles, sota la Monarquia, confiaven més en el favor que en la justícia. Els ciutadans estaven dividits per petites qüestions personals; la política no tenia aquell to elevat que ha de tenir en tot poble culte. Avui aquest estat de coses ja no té raó d'ésser. Cal redimir aquests pobles, i la joventut ha d'anar al davant en aquesta tasca, capacitant-se per als afers de govern.

- Podries explicar l'expressió "els pobles, sota la Monarquia, confiaven més en el favor que en la justícia"?
- Què en saps, de la instauració de la II República?
- Estàs d'acord amb la participació dels joves en els afers de govern? Per què?

